

กิจกรรมพหุวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

บทความวิจัย

จิราณี พันมูล^{1,*} และ ประพันธ์ โพธิ์พูลพรหม²

วันที่รับบทความ:

4 กุมภาพันธ์ 2563

วันแก้ไขบทความ:

2 พฤษภาคม 2563

วันที่ตอบรับบทความ:

2 มิถุนายน 2563

¹สาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

สุวรรณภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

²เครือข่ายชนวนพัฒน์ อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี 11110

*ผู้เขียนหลัก อีเมล: j.jirane@gmail.com

บทคัดย่อ

ชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรมของคนไทยพุทธ คนไทยเชื้อสายมอญ และคนไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนาน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคัดสรรและจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่บูรณาการอัตลักษณ์ร่วมแบบพหุวัฒนธรรมของคนไทยพุทธ คนไทยเชื้อสายมอญ และคนไทยมุสลิมในเกาะเกร็ด ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีการดำเนินงานดังนี้ 1) การค้นหาอัตลักษณ์ร่วมของสังคมพหุวัฒนธรรม 2) การคัดสรรกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วม และ 3) การสร้างแนวทางการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วม ด้วยขั้นตอนดังนี้ 1) การตั้งเป้าหมายชุมชน 2) การสร้างคณะทำงาน 3) การวางแผน 4) การสร้างเครือข่าย 5) การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ 6) การดำเนินงาน และ 7) การติดตามประเมินผล ผลวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรมของเกาะเกร็ดเกิดจากการเห็นคุณค่าและการยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งนำเสนอผ่านคติธรรมการดำเนินชีวิต คือ “การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ” และสะท้อนผ่านการเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ชุมชน การแบ่งปันทรัพยากรต่าง ๆ และการเคารพกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน การนำเสนออัตลักษณ์ร่วมของชุมชนเกาะเกร็ดด้วยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงที่มีการผสมผสานและบูรณาการศิลปะการแสดงของคนไทยพุทธ (รำไทย) คนไทยเชื้อสายมอญ (รำมอญ) และคนไทยมุสลิม (ลิเกฮูลู) ในช่วงเทศกาลสงกรานต์เกาะเกร็ด ส่งผลให้ชุมชนตระหนักเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ร่วม เกิดความภาคภูมิใจ เกิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมร่วม รวมทั้งมีกิจกรรมพหุวัฒนธรรมด้วยกลไกการขับเคลื่อนของคณะกรรมการชุมชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด เพื่อสร้างมิติใหม่ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเกาะเกร็ด

คำสำคัญ:

จังหวัดนนทบุรี

เกาะเกร็ด

สังคมพหุวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ร่วม

การท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรม

Multicultural Activities to Promote Cultural Tourism in Ko Kret, Nonthaburi Province

Research Article

Jiranee Phanmool^{1,*} and Praphan Phopunprom²

Received:

4 February 2020

Received in revised form:

2 May 2020

Accepted:

2 June 2020

¹*Social Sciences and Humanities Program, Faculty of Liberal Arts, Rajamanagala University of Technology Suvarnabhumi, Muang District, Nonthaburi Province, 11000 Thailand*

²*Chuan Phat Network, Bang Bua Thong District, Nonthaburi Province, 11110 Thailand*

*Corresponding author's E-mail: j.jiraneer@gmail.com

Abstract

Ko Kret community, Nonthaburi province is a multicultural society that Thai Buddhists, Thai Mon and Thai Muslims with a history of coexistence. The objectives of this research are therefore to select and organize cultural activities that integrate multi-cultural identities of Thai Buddhists, Thai Mon and Thai Muslims in Ko Kret through the participatory action research process. The research implementation was as follows: 1) Searching for common identities of multiculturalism; 2) Selecting cultural activities that reflect common identities, and 3) Creating guidelines for organizing cultural activities that reflect common identities. The guidelines for organizing cultural activities can be classified into 7 steps as follows: 1) Setting community goals; 2) Appointing working groups; 3) Planning; 4) Building networks; 5) Spreading the message and publicizing information; 6) Organizing activities; and 7) Monitoring and evaluation. The research shows that the cultural identities of Ko Kret is a result of communal appreciation and mutual acceptance presented through the “living together in peace” principle. Such aspect is observable through the community’s appreciation of their own history, fair shares in resources, and respect towards rules for coexistence. Additionally, the community’s presentation of their common identities through cultural performances that combine and integrate the features of performing arts among Thai Buddhists (Thai Dance), Thai Mon (Mon Dance) and Thai Muslims (Li-ke-hulu) during the Ko Kret Songkran festival contributes enormously to the communal pride. In summary, Ko Kret community appreciates the value of their common identities, takes great pride, and acknowledges the shared cultural space, while providing multi-cultural activities under the community mechanism collaboratively run by appointed committee and Ko Kret Subdistrict Administrative Organization, which promotes new trends in cultural tourism of Ko Kret.

Keywords:

Nonthaburi province,
Ko Kret,
Multicultural community,
Group identities,
Cultural tourism

สถานการณ์ที่เป็นอยู่เดิม

เกาะเกร็ดอยู่ในตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นชุมชนพุทธวัฒนธรรมที่มีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ชาวบ้านที่อาศัยในชุมชนนับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม จึงประกอบด้วย คนไทยพุทธ คนไทยเชื้อสายมอญ คนไทยมุสลิม โดยมีคนไทยพุทธ ร้อยละ 50 ของประชากรทั้งหมด อาศัยและตั้งถิ่นฐานในหมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 มีวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม คนไทยเชื้อสายมอญ ร้อยละ 35 ของประชากรทั้งหมด อาศัยและตั้งถิ่นฐานในหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 7 มีวิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและประเพณีที่โดดเด่น และคนไทยมุสลิม ร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมด อาศัยและตั้งถิ่นฐานร่วมกับคนไทยพุทธในหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 มีการดำรงชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม (ภาพที่ 1)

คนไทยพุทธและคนไทยเชื้อสายมอญ มีวัฒนธรรมประเพณีที่มีรากฐานสำคัญร่วมกันคือ พระพุทธศาสนา ซึ่งคนไทยพุทธและคนไทยเชื้อสายมอญนับถือศาสนาพุทธ จึงทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมของทั้ง 2 กลุ่มคล้ายคลึงกัน แตกต่างกันในเรื่องรายละเอียดทางพิธีกรรมและกิจกรรม ซึ่งวัฒนธรรมของคนไทยพุทธและคนไทยเชื้อสายมอญที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นและเป็นวัฒนธรรมที่

เกี่ยวข้องกับศาสนา คือ การทำบุญในวันสงกรานต์ การรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ และการทำบุญในวันสำคัญต่าง ๆ ตามหลักศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ทำร่วมกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมคนไทยพุทธและคนไทยเชื้อสายมอญ แต่ส่วนใหญ่จะโน้มเอียงไปทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายมอญ โดยเฉพาะประเพณีสงกรานต์ นอกจากกิจกรรมทางวัฒนธรรมแล้ว คนไทยพุทธและคนไทยเชื้อสายมอญยังทำกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกัน ได้แก่ งานแต่งงาน งานบวช งานศพ เป็นต้น

สำหรับคนไทยมุสลิม มีวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนาอิสลาม โดยยึดหลักคำสอนของศาสนาอิสลามและการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนอย่างเคร่งครัด โดยปฏิบัติตามหลักศรัทธา 6 ประการ และหลักปฏิบัติ 5 ประการ ต้องปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาด้วยกาย วาจา และใจ ได้แก่ ศรัทธาต่อพระอัลเลาะห์ การละหมาด การถือศีลอด การบริจาคซะกาต และการประกอบพิธีฮัจญ์ ทำให้คนไทยมุสลิมมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมและทางศาสนาร่วมกับคนไทยพุทธและคนไทยเชื้อสายมอญไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม ทั้งคนไทยพุทธ คนไทยเชื้อสายมอญ และคนไทยมุสลิม ต่างก็ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันแบบช่วยเหลือเกื้อกูล

ภาพที่ 1

การอาศัยและตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

เอื้อเพื่อเอื้อแผ่กันตามโอกาสและความเหมาะสมของแต่ละยุคสมัย อันเนื่องมาจากการตั้งถิ่นฐานบนเกาะเกร็ดมาเป็นเวลานาน คนรุ่นหลังส่วนใหญ่เกิดที่เกาะเกร็ด เป็นคนดั้งเดิมของพื้นที่ ทำให้มีความรู้สึกรักพื้นที่ และยังคงวิถีชีวิตที่พึ่งพาช่วยเหลือกัน จนถึงปัจจุบัน ดังคำกล่าว

“ชาวบ้านในเกาะเกร็ดอาศัยอยู่ร่วมกันมานาน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน แต่ข้อจำกัดของชาวมุสลิมคือไม่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธได้ แต่ก็เข้าร่วมได้บ้าง เช่น การแสดงความยินดีในงานแต่งงาน แต่คนไทยพุทธและคนไทยเชื้อสายมอญจะไม่มีข้อจำกัดด้านนี้ ทำให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของคนไทยมุสลิมได้ เช่น งานศพ งานแต่งงาน”

(คนไทยมุสลิม)

ถึงแม้ว่าตลอดเวลาที่ผ่านมา ทั้ง 3 เชื้อชาติจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ แต่พบว่า คนไทยมุสลิมยังไม่ถูกนำเสนอภาพตัวตนให้กับคนภายนอกและนักท่องเที่ยวได้รับทราบ อีกทั้งไม่มีพื้นที่ทางวัฒนธรรม เนื่องจากเกาะเกร็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ฉายภาพอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่โดดเด่นของคนไทยเชื้อสายมอญ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่รับรู้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมไทยมอญ จากผลประเมินแนวทางการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วมของสังคมพหุวัฒนธรรมเกาะเกร็ดจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม จำนวน 221 คน พบว่า นักท่องเที่ยวร้อยละ 88.70 ไม่ทราบว่า เกาะเกร็ดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นแหล่งรวมวัฒนธรรมของคนไทยพุทธ คนไทยเชื้อสายมอญ และคนไทยมุสลิม มีกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ อาศัยอยู่ร่วมกัน มีนักท่องเที่ยวเพียงร้อยละ 11.30 ที่ทราบว่า เกาะเกร็ดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม จึงทำให้มีการท่องเที่ยวเฉพาะในเขตพื้นที่ท่องเที่ยวของชุมชนคนไทยเชื้อสายมอญเท่านั้น ส่งผลให้มีการกระจุกตัวของรายได้เฉพาะพื้นที่

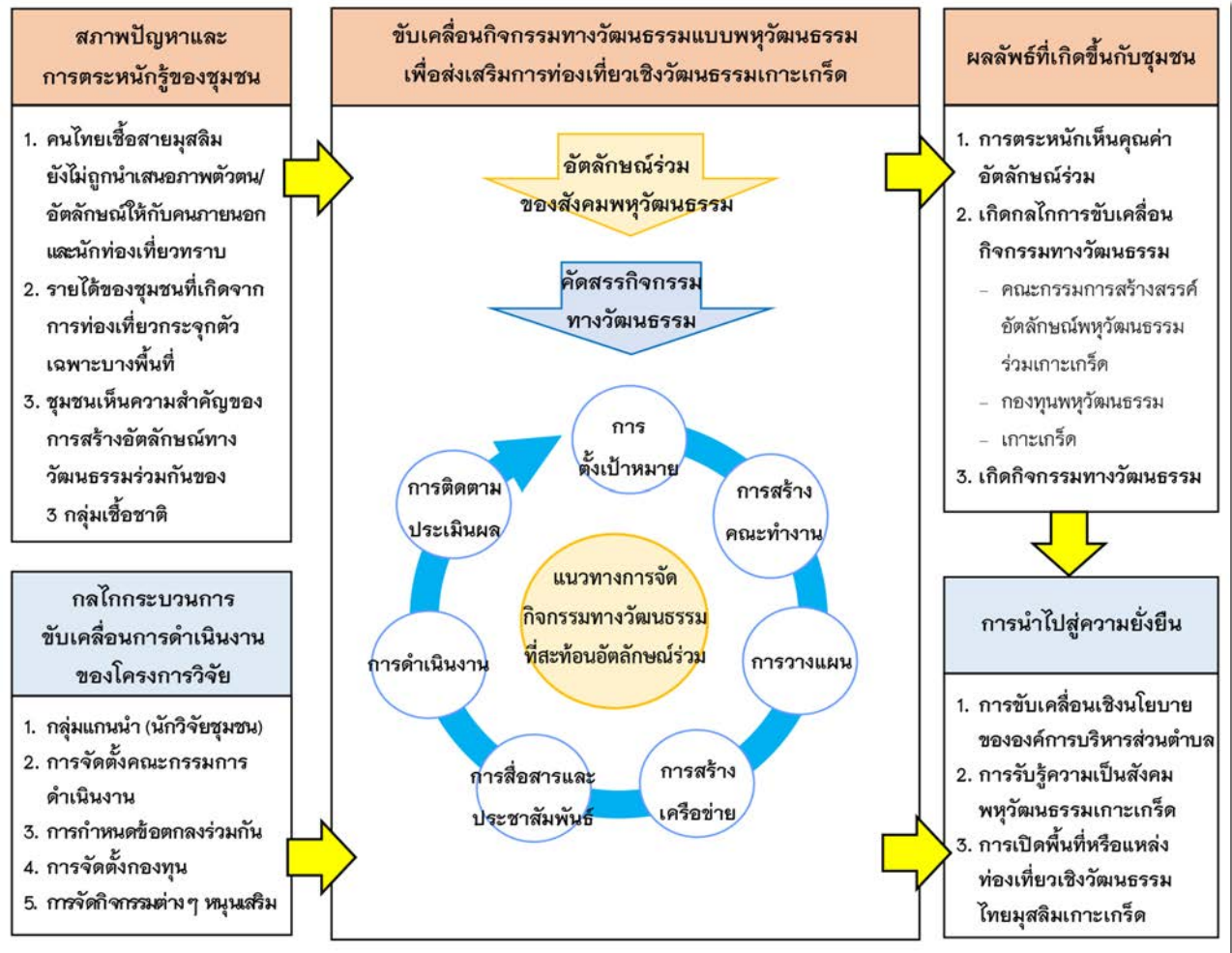
จากสภาพปัญหาดังกล่าว ชาวบ้านในชุมชนเกาะเกร็ดจึงตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกัน และเห็นความสำคัญของการสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณี รวมทั้งการส่งเสริมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมที่แสดงความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมเกาะเกร็ดผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน อันนำมาสู่การบูรณาการอัตลักษณ์ร่วมของเกาะเกร็ดแบบพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในมิติใหม่ให้ยั่งยืน เกิดการกระจายรายได้ พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

กระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลง และการยอมรับของชุมชนเป้าหมาย

การขับเคลื่อนกิจกรรมพหุวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (ภาพที่ 2) ดังนี้

1) การค้นหาอัตลักษณ์ร่วมของสังคมพหุวัฒนธรรม

การค้นหาอัตลักษณ์ร่วมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลจำนวน 18 คน ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบลูกโซ่ การสนทนากลุ่มแบบสภาพาทแฟ ตัวแทนชาวบ้าน ผู้นำชุมชนของแต่ละกลุ่มเชื้อชาติ ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง และการจัดเวที ชาวบ้านเพื่อนำเสนออัตลักษณ์ร่วม พร้อมวิเคราะห์และทบทวนอัตลักษณ์ร่วมของสังคมพหุวัฒนธรรม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นการสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งนี้ การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และวิเคราะห์ตีความตามหลักตรรกะ ควบคู่กับการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ศึกษา ทำให้พบว่าอัตลักษณ์ร่วมของสังคมพหุวัฒนธรรมเกาะเกร็ดที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของชุมชน เกิดจากการให้ความหมายและการเห็นคุณค่าของชาวบ้านที่อาศัยในเกาะเกร็ดบนพื้นฐานของความแตกต่างทางเชื้อชาติ จนเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งนำเสนอผ่านคติธรรมการดำเนินชีวิต คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยอยู่ร่วมกันแบบช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ ซึ่งอัตลักษณ์ร่วมของเกาะเกร็ดมีใช้ผลผลิตทางเชื้อชาติ แต่ถูกสร้างขึ้นจากสำนึกร่วมกันของกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ที่อาศัยในเกาะเกร็ด ผ่านกระบวนการบูรณาการของอัตลักษณ์แต่ละกลุ่มเชื้อชาติ หลอมเป็นอัตลักษณ์ร่วมของพหุวัฒนธรรมเกาะเกร็ด ที่เกิดจากเงื่อนไขหรือปัจจัย 4 ประการ คือ 1) การเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ชุมชน ซึ่งเกิดจากความภาคภูมิใจ เนื่องจากเกาะเกร็ดมีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน เคยเป็นแหล่งเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจการค้าที่สำคัญ และเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานร่วมกันตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น 2) การแบ่งปันทรัพยากรต่าง ๆ เนื่องจากเกาะเกร็ดมีความโดดเด่นของสภาพภูมิประเทศ เป็นเกาะน้ำจืดที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลโอบล้อมพื้นที่เกาะเกร็ดทั้งหมด ส่งผลให้ชาวบ้านใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในพื้นที่ร่วมกัน นำไปสู่การเห็นความสำคัญ มีสำนึกร่วมและเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลตั้งแต่ในอดีต 3) การเคารพกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน และ 4) การแต่งงานระหว่าง

ภาพที่ 2 การขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมแบบพหุวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

เชื้อชาติ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับบริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา

2) การคัดสรรกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วม

การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน ผู้แทนจากหน่วยงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียนในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม เพื่อคัดสรรกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วมของสังคมพหุวัฒนธรรมเกาะเกร็ด บนกรอบของศาสนาและหลักความเชื่อที่ทุกกลุ่มเชื้อชาติสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวในทุกขั้นตอน ซึ่งกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ชุมชนให้คุณค่าและหยิบยกเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วมของสังคมพหุวัฒนธรรมเกาะเกร็ดคือ

ศิลปะการแสดง โดยมีการผสมผสานและการบูรณาการระหว่างวัฒนธรรมศิลปะการแสดง ดังภาพที่ 3-5 ของคนไทยพุทธ (รำไทย) คนไทยเชื้อสายมอญ (รำมอญ) และคนไทยมุสลิม (ลิเกฮูลู) ซึ่งเป็นชุดการแสดงนำเสนอประวัติศาสตร์ชุมชน หลักความเชื่อ และการอยู่ร่วมกันของกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ในเกาะเกร็ด

3) การสร้างแนวทางการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วม

กระบวนการดำเนินงานเกิดจากการประยุกต์ใช้หลัก 5ก (Community Development Department, Ministry of Interior, 2017) คือ 1) การสร้างนักวิจัยชุมชนเพื่อเป็นกลุ่มแกนนำขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินงาน 2) การจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงาน 3) กำหนดกติกาหรือข้อตกลงร่วมกัน 4) การจัด

ภาพที่ 3 รำไทย ศิลปะการแสดงนำเสนอหลักความเชื่อของคนไทยพุทธ

ภาพที่ 4 รำมอญ ศิลปะการแสดงนำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายมอญ

ภาพที่ 5 ลิเกฮูลู ศิลปะการแสดงนำเสนอหลักความเชื่อของคนไทยมุสลิม

ตั้งกองทุนชุมชน และ 5) การจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐในชุมชน หน่วยงานภาคีเครือข่าย พร้อมทั้งการสร้างกลไกการทำงาน การวางแผนร่วมกัน ก่อนการจัดประชุมเวทีชาวบ้านเพื่อสร้างแนวทางการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วมของสังคมพหุวัฒนธรรม เกาะเกร็ดด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และค้นพบแนวทางการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วมจากกระบวนการทำงานของชุมชน 7 ขั้นตอน ดังนี้

3.1) การตั้งเป้าหมายชุมชน ชุมชนตั้งเป้าหมายของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วม ดังนี้ การสร้าง

อัตลักษณ์ร่วมผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมแบบพหุวัฒนธรรม เกาะเกร็ด การเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมแบบพหุวัฒนธรรมเพื่อก่อให้เกิดรายได้ และการกระจายรายได้สู่ชุมชนและเยาวชน การส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนเกาะเกร็ดให้เกิดจิตสำนึกเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมรากเหง้าของตนเองและเกิดการอนุรักษ์ ศิลปะการแสดงของชุมชน การส่งเสริมให้ชุมชนเกาะเกร็ดอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรม

3.2) การสร้างคณะทำงาน การจัดตั้ง “คณะกรรมการสร้างสรรค์อัตลักษณ์พหุวัฒนธรรมร่วมเกาะเกร็ด” เพื่อเป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นกลไกการสร้างความร่วมมือทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน รวมถึงการผลักดันในเชิงนโยบาย ซึ่งคณะกรรมการมาจากการคัดเลือกโดยชุมชน และมาจากหลายภาคส่วนในชุมชน ประกอบด้วยตัวแทนจากคนไทยพุทธ คนไทยเชื้อสายมอญ และคนไทยมุสลิม ปราชญ์ชาวบ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด โรงเรียนในชุมชน รวมทั้งสิ้น 25 คน พร้อมกับคัดเลือกประธานกรรมการ และรองประธานกรรมการ และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความสามารถของแต่ละบุคคลและเห็นชอบร่วมกัน

3.3) การวางแผน คณะกรรมการสร้างสรรค์อัตลักษณ์พหุวัฒนธรรมร่วมเกาะเกร็ด ผู้วิจัย ชุมชน ภาคีเครือข่าย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วางแผนการดำเนินงานจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมตามเป้าหมายที่ชุมชนได้กำหนดร่วมกัน และวางแผนรูปแบบการจัดงานเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยการทดสอบ

กิจกรรมทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวันที่ 20-21 เมษายน พ.ศ. 2562 เนื่องจากช่วงเดือนเมษายนมีเทศกาลสำคัญ คือ เทศกาลสงกรานต์ใต้เกาะเกร็ด ซึ่งมีกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมากและหลากหลายโดยจัดขึ้น ณ ลานวัฒนธรรมวัดไผ่ล้อม ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ภายใต้ชื่อกิจกรรม “พหุวัฒนธรรม 3 ชาติพันธุ์เกาะเกร็ด ครั้งที่ 1”

3.4) การสร้างเครือข่าย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งในระดับชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด โรงเรียนวัดศาลากุล โรงเรียนวัดปรายยิกาวาส (แสนสวัสดิ์วิทยาการ) รวมถึงในระดับจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนนทบุรี สำนักงานประชาสัมพันธ์ จังหวัดนนทบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนนทบุรี กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดนนทบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากเกร็ด องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) สำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองโบราณอู่ทอง (อพท.7) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานกรุงเทพมหานคร

3.5) การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมพหุวัฒนธรรม 3 ชาติพันธุ์เกาะเกร็ด ครั้งที่ 1 ผ่านสื่อต่าง ๆ ดังนี้

(1) ภายในชุมชน โดยการจัดประชุมเพื่อประชาสัมพันธ์และชี้แจงการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมแบบพหุวัฒนธรรมสะท้อน

อัตลักษณ์ร่วม นอกจากนี้ยังจัดการบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดได้ประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายในชุมชน การบอกเล่าและประชาสัมพันธ์จากผู้นำชุมชนและคณะกรรมการ การติดป้ายโปสเตอร์และแจกโปสเตอร์ให้กับชาวบ้าน และติดป้ายไว้นิลประชาสัมพันธ์กิจกรรมทั้งพื้นที่ตำบลเกาะเกร็ด

(2) ภายนอกชุมชน โดยใช้ช่องทางสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ผ่านการบอกเล่าของคนในชุมชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสร้างสรรค์อัตลักษณ์พหุวัฒนธรรมร่วมเกาะเกร็ด และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ดให้กับบุคคลภายนอกชุมชน และสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อความ โปสเตอร์ และคลิปวิดีโอเชิญชวนนักท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนนทบุรี สมาคมนักวิทยุกระจายเสียงนนทบุรี งานวิจัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ชมรมเยาวชนมอญ กรุงเทพมหานคร องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด นนทบุรี ช้อบ ชิม กิน เที่ยว ชิลล์ และ ร้านเกาะเกร็ดโฮสเทล ชารวงแดงท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนเกาะเกร็ด รวมทั้งยูทูบและเว็บไซต์ของหน่วยงานดังกล่าวด้วย เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วมของสังคมพหุวัฒนธรรมเกาะเกร็ด

3.6) การดำเนินงาน การจัดกิจกรรม “พหุวัฒนธรรม 3 ชาติพันธุ์เกาะเกร็ด ครั้งที่ 1” ณ ลานวัฒนธรรมวัดไผ่ล้อม ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (ภาพที่ 6) ในวันเสาร์ที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2562 มีกิจกรรมการประกวดการแต่งกาย

ภาพที่ 6

บรรยากาศกิจกรรมพหุวัฒนธรรม 3 ชาติพันธุ์เกาะเกร็ด ครั้งที่ 1 ก) คณะกรรมการสร้างสรรค์อัตลักษณ์พหุวัฒนธรรมร่วมเกาะเกร็ด ภาควิชาและเยาวชนนักแสดง ข) นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมพหุวัฒนธรรม 3 ชาติพันธุ์เกาะเกร็ด ครั้งที่ 1

สวยงามของหุ่นน้อยกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ในเกาะเกร็ด การเสวนาเรื่อง “ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในเกาะเกร็ด” โดยนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตเป็นอีกหนึ่งภาคีเครือข่ายที่ร่วมจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมกับชุมชนในครั้งนี้ และมีกิจกรรมการออกร้านสินค้า โอท็อป และสินค้าท้องถิ่นจาก 3 กลุ่มเชื้อชาติ จัดจำหน่ายสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชนเกาะเกร็ด เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้แวะชมและซอปลินค้า ซึ่งชุมชนและนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอย่างมาก สำหรับการจัดงานในวันอาทิตย์ที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2562 มีกิจกรรมการออกร้านสินค้าชุมชน และการแสดงศิลปะการแสดงของกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ซึ่งศิลปะการแสดงของคนไทยพุทธ คือ รำไทยไชยกรบ และระบำครุฑ การแสดงของคนไทยเชื้อสายมอญ คือ รำมอญ รำพลายชุมพล รำมะเทิ่ง-เมียงเจียง ส่วนการแสดงของคนไทยมุสลิม คือ ลิเกฮูลูหรือฮูลูแดนซ์ ชุดการแสดงที่มีการผสมผสานและการบูรณาการระหว่างวัฒนธรรมศิลปะการแสดงของ 3 เชื้อชาติเป็นชุดการแสดงนำเสนอประวัติศาสตร์ชุมชน หลักความเชื่อและการอยู่ร่วมกันของกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ในเกาะเกร็ด ซึ่งแสดงโดยเยาวชนในชุมชนเกาะเกร็ด

3.7) การติดตามประเมินผล คณะกรรมการสร้างสรรค์อัตลักษณ์พหุวัฒนธรรมร่วมเกาะเกร็ด มีการติดตามประเมินผลระหว่างการทำงาน ด้วยการสอบถามแบบไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนการติดตามการดำเนินงานและเตรียมงานในการประชุมคณะกรรมการ และในเวทีการประชุมชาวบ้านทุกครั้ง และการจัดประชุมคณะกรรมการเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการสะท้อนการติดตามและประเมินผลของคณะกรรมการ

ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้

สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural society) เป็นสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย มีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรม ทั้งด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย การเป็นอยู่ เพราะแต่ละกลุ่มชนมีความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งกล่าวได้ว่าลักษณะสำคัญของสังคมพหุวัฒนธรรม คือ กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทั้งชาติพันธุ์ เผ่าพันธุ์ วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา และประเพณีปฏิบัติที่มีความแตกต่างกันมาอยู่รวมกันในบริเวณเดียวกัน (Ganjanapan, 2008; Wanlam, 2009)

ชุมชนหรือสังคมที่มีความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันทั้งชาติพันธุ์ ภาษา วิถีชีวิต การนับถือศาสนา และความเชื่อ อาจเนื่องมาจากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนหรือสังคมในอดีต เมื่อบริบทของสังคมโลกเปลี่ยนผ่านส่งผลให้ชุมชนหรือสังคมพหุวัฒนธรรมต้องปรับตัวและปรับเปลี่ยนตามบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่โดยให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันในสังคมและการเสริมสร้างสังคมสันติสุขมากขึ้น ส่งผลให้ชุมชนหรือสังคมพยายามสร้างแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติที่มีลักษณะเฉพาะปกป้องความเป็นตัวตนของชุมชนหรือสังคมพหุวัฒนธรรมของตน ก่อเกิดเป็นอัตลักษณ์ร่วมของชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ

อัตลักษณ์ (Identity) แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) อัตลักษณ์บุคคล (Personnel identity) คือลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลนั้น ๆ และ 2) อัตลักษณ์ทางสังคม (Social identity) เป็นลักษณะเฉพาะทางสังคมที่บ่งบอกว่าชุมชนหรือสังคมนั้นมีความโดดเด่นหรือมีความแตกต่างจากชุมชนหรือสังคมอื่น ๆ อย่างไร (Feungfusakul, 2003) ดังนั้นอัตลักษณ์ชุมชนหรือสังคม หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัว เป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะชุมชนหรือคุณลักษณะที่ไม่มีอยู่ทั่วไป หรือคุณลักษณะที่ไม่เหมือนกับชุมชนหรือสังคมอื่น ๆ อัตลักษณ์ชุมชนคือ ตัวตนและอัตลักษณ์ร่วมของสมาชิกในชุมชนที่ผ่านกระบวนการยอมรับซึ่งกันและกันภายในชุมชนหรือสังคมนั้น ความเป็นอัตลักษณ์ชุมชนหรือสังคมที่แสดงถึงความเป็นตัวตน มักแสดงออกผ่านทางประเพณี วัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของชุมชนที่เป็นลักษณะเฉพาะ ซึ่งถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันและเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เช่น ประเพณีการแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมได้สร้างขึ้นจนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ ชุมชน และสังคมนั้น ๆ (Boonmee, 2004)

ทั้งนี้ ความเป็นอัตลักษณ์ร่วมของสังคมหนึ่ง ๆ ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานความเหมือนกันของกลุ่มคนในสังคม อย่างไรก็ตามบนพื้นฐานของความเหมือนกันของกลุ่มคนนั้น ๆ ย่อมมีความแตกต่างกันของกลุ่มคนนั้น ๆ มาเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะสังคมและชุมชน อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม และมีลักษณะของความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา อัตลักษณ์จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างความเหมือนและความแตกต่างระหว่างกลุ่มคน ชุมชน และสังคม ซึ่งอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มคน ชุมชน และสังคมอาจจะมีการปรับเปลี่ยน หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก (Jenkins, 2004; Niyomrath, 2011)

การสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนหรือสังคม พหุวัฒนธรรมนั้น ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ หากอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในสภาวะที่มีการเปลี่ยนผ่านวัฒนธรรม อาจมีการซ้อนทับกันไปมาหรือการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เรียกว่า “พลวัตทางวัฒนธรรม” ซึ่งไม่อาจมองวัฒนธรรมในเชิงอุดมคติได้ กระบวนการเปลี่ยนผ่านในปัจจุบันซึ่งอยู่ในช่วงโลกาภิวัตน์ และทำให้เกิดสังคมพหุวัฒนธรรมได้นั้นมีเงื่อนไขที่สำคัญคือ การสร้างพื้นที่สังคมในด้านต่าง ๆ เช่น พื้นที่ทางภาษา พื้นที่ความรู้ พื้นที่ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา พื้นที่ความมั่นคงในชีวิต โดยต้องเปิดให้มีพื้นที่ทางสังคมในลักษณะต่าง ๆ มากขึ้น (Prangwattanakun & Ongsakul, 2018) การสร้างอัตลักษณ์ร่วมให้เกิดขึ้นในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างสำนึกร่วมของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม อันจะทำให้สมาชิกตระหนักถึงลักษณะร่วมของกลุ่ม และเข้าใจว่ามีลักษณะแตกต่างอย่างไร สำนึกร่วมดังกล่าวสามารถสร้างและปรับเปลี่ยนได้โดยต้องอาศัยการสื่อสารร่วมกับสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นในระบบวัฒนธรรมของกลุ่ม และต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน เช่น งานวิจัยของ Khunweechuay & Sukphan (2011) สะท้อนให้เห็นว่าการผสมกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรมก่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของสังคมพหุวัฒนธรรมได้นั้นจะต้องมีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษ ความสมบูรณ์ และหลากหลายของทรัพยากรในพื้นที่ รวมถึงชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งห่างไกลจากพื้นที่พัฒนาตามกระแสแนวใหม่ ประกอบกับเป็นดินแดนรอยต่อของวัฒนธรรมศาสนาพุทธและอิสลาม และมีความเป็นเครือญาติ ทำให้ชุมชนเรียนรู้เกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในชุมชน มีการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันของคนทั้งสองศาสนาอย่างกลมกลืนและโดดเด่น

การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมนั้น จะต้องสะท้อนถึงอัตลักษณ์ร่วมของชุมชนหรือสังคมอย่างเด่นชัด และต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ ขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนของกิจกรรมดังกล่าว ซึ่ง Lohsomboon & Boonyananta (2019) ศึกษาแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเก่าในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ใน 5 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนตลาดน้อย ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนบ้านบาตร ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ชุมชนบางกระเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ และชุมชนเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งทั้ง 5 ชุมชนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ และศาสนา แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ยอมรับและเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนดังกล่าวและถูกนำเสนอผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมด้านศิลปะฝึกปฏิบัติหลากหลายประเภท สะท้อนวิถีชีวิต ค่านิยมและคติความเชื่อ

ต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อเป็นจุดขายดึงดูดนักท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

Pangsoi (2018) นำเสนอกระบวนการจัดการวัฒนธรรม โดยผู้นำชุมชน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญโดยต้องให้ทุกภาคส่วน ทั้งชุมชน ภาครัฐ และภาคีเครือข่าย ทั้งภายในและภายนอกชุมชนมีส่วนร่วมในการประชุม วางแผน เพื่อสร้างความรู้สึกความเป็นเจ้าของกิจกรรมร่วมกัน 2) การจัดโครงสร้างการทำงาน นอกจากจะมีผู้นำชุมชนแล้ว ต้องให้เยาวชนของชุมชนร่วมเป็นคณะทำงานด้วย เพื่อฝึกทักษะความเป็นผู้นำ และสืบสานกิจกรรมต่อไปในอนาคต 3) การจัดคนเข้าร่วมทำงาน ต้องพิจารณาถึงบุคลิกภาพ อุปนิสัย ประสิทธิภาพ และศักยภาพของแต่ละบุคคล เพื่อจัดคนให้เหมาะสมกับงานที่มอบหมาย และ 4) การควบคุมและติดตามผล โดยผู้นำชุมชนคอยควบคุมให้กิจกรรมของชุมชนดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ อีกทั้งต้องติดตามผลตั้งแต่กระบวนการแรกจนสิ้นสุดการดำเนินงาน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงการดำเนินงานครั้งต่อไป

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการแสวงหาความรู้เพื่อความเข้าใจและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ โดยการเปลี่ยนแปลง หรือ การแสวงหาความรู้จากการสะสมความรู้ที่เกิดจากการสะท้อนความคิดภายใต้การมีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน องค์กร หรือชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อนำผลการศึกษายิจัยที่ค้นพบหรือสรุปลงไปใช้ปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาหน่วยงาน องค์กร หรือชุมชน สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่ต้องการแก้ไข ตลอดจนบริบททางสังคม วัฒนธรรม และด้านอื่น ๆ ของหน่วยงาน องค์กร หรือชุมชน (Kemmis & Mc Taggart, 1988; Naiyapatana, 2005)

ลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Ampanisirirat & Wongchaiya, 2017) คือ 1) เป็นวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เกิดจากการสังเกตและทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น การสะท้อนความคิดเห็นร่วมกันนำไปสู่การวางแผนดำเนินงาน และลงมือปฏิบัติตามแผน พร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนสะท้อนความคิดเห็นตลอดระยะเวลาในการดำเนินงาน 2) เป็นวิธีการสำคัญที่ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม ตั้งแต่การระบุปัญหา การสำรวจ การวิเคราะห์ข้อมูล การลงมือปฏิบัติ 3) เป็นการเรียนรู้อย่างเป็นระบบส่งเสริมให้ชุมชนค้นพบวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) มีความเป็นพลวัต กระบวนการวิจัยสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม 5) เป็นการพัฒนาระบบการวิจัยซึ่งพัฒนาความสามารถทางด้านความคิด องค์ความรู้ ทักษะต่าง ๆ ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ ถูกนำมาใช้อย่างคุ้มค่า และ 6) เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณเพื่อให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์อย่างแท้จริง

อัตลักษณ์ร่วมชุมชนหรือสังคมมีความสำคัญต่อการพัฒนาของชุมชนอย่างมากเพราะแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและสามารถนำมาเป็นทุนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนให้เกิดประโยชน์ได้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยการทำงานแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชนและอาจนำไปสู่การต่อยอดเพื่อการพัฒนาเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและมีศักยภาพได้ต่อไป

สถานการณ์ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

1) การตระหนักเห็นคุณค่าอัตลักษณ์ร่วมของสังคมพหุวัฒนธรรม

จากการค้นหาอัตลักษณ์ร่วมของความเป็นพหุวัฒนธรรมและการคัดสรรกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วมส่งผลให้คนในชุมชนและเยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ รากเหง้าของชุมชนและกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ในเกาะเกร็ดมากขึ้น นำมาสู่การสร้างสัญลักษณ์ทางอัตลักษณ์ร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมแบบพหุวัฒนธรรม ทำให้คนในชุมชนตระหนักคุณค่าและยอมรับคุณค่าอัตลักษณ์ร่วมของความเป็นพหุวัฒนธรรมมากขึ้น ก่อเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ที่แสดงความเป็นตัวตนของสังคมพหุวัฒนธรรมเกาะเกร็ดและมีการส่งเสริมฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงของกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ในเกาะเกร็ด

2) กลไกการขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วม

การทำงานร่วมกันของกลุ่มผู้นำในชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด และปราชญ์ชาวบ้าน ทำให้มีการสร้างกลไกที่สำคัญดังนี้

2.1) คณะกรรมการสร้างสรรค์อัตลักษณ์พหุวัฒนธรรมร่วมเกาะเกร็ด เป็นตัวแทนจากทุกกลุ่มเชื้อชาติในเกาะเกร็ดและหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับชุมชนและระดับจังหวัด โดยมีบทบาทหน้าที่ คือ 1) ส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกิจกรรมทาง

วัฒนธรรมแบบพหุวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วม 2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือและเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งในระดับชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะเกร็ด โรงเรียนวัดปรมัยยิกาวาส (แสนสวัสดิ์วิทยาคาร) โรงเรียนวัดศาลากุล และในระดับจังหวัด รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน 3) สร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีให้กับชุมชน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ของการขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วม

2.2) กองทุนพหุวัฒนธรรมเกาะเกร็ด เป็นกองทุนสำหรับการขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วมของสังคมพหุวัฒนธรรมเกาะเกร็ด และการระดมทุนจากชาวบ้านในชุมชน นักท่องเที่ยว และภาคีเครือข่ายภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

3) กิจกรรมทางวัฒนธรรมและแนวทางการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วม

การขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมแบบพหุวัฒนธรรมเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นมิติใหม่ของการทำงานร่วมกัน และทำให้คนในชุมชนมีเจตคติที่ดีต่อกันมากขึ้น เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลทำให้เกิดความสามัคคีที่ดีและแน่นแฟ้นดังคำกล่าว

“ที่คิดอยู่เสมอว่า อยากให้คนไทยมุสลิมบนเกาะเกร็ดได้มีพื้นที่ร่วมแสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของเขา เพราะเราอยู่ด้วยกันมานาน พอเราได้ทำงานครั้งนี้ร่วมกัน เป็นเรื่องมหัศจรรย์มาก ที่คนไทยมุสลิมได้มาร่วมกิจกรรมกับเราในครั้งนี้ เราจะทำงานด้วยกันแบบนี้ตลอดไป”

(คนไทยเชื้อสายมอญ)

“การทำงานครั้งนี้ทำให้พวกเราได้คุยกันมากขึ้น มีความรักความสามัคคีมากขึ้น พวกเราที่เป็นมุสลิมเองเปิดใจและเดินออกมาทำงานร่วมกันกับคนไทยพุทธและคนไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งการจัดกิจกรรม “พหุวัฒนธรรม 3 ชาติพันธุ์เกาะเกร็ด ครั้งที่ 1” เป็นครั้งแรกที่มุสลิมเกาะเกร็ดออกมาเปิดตัวให้สังคมและนักท่องเที่ยวได้รับรู้ว่ามีตัวตนของคนไทยมุสลิมในเกาะเกร็ด ที่คิดว่าไม่ใช่มีครั้งแรกแล้วจบ พี่จะพยายามผลักดันให้เด็ก ๆ มุสลิมได้มีพื้นที่ในการแสดงแบบนี้ต่อไป”

(คนไทยมุสลิม)

4) การเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนไทยมุสลิม

การประจักษ์ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงความพยายามในการทลายกำแพงทางศาสนา เกิดการยอมรับให้เกียรติและให้ความสำคัญในการอยู่ร่วมกันมากขึ้น นำมาสู่การเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนไทยมุสลิมอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ส่งผลให้คนไทยมุสลิมเปิดใจและกล้าที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การจัดการท่องเที่ยว รวมถึงการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาอย่างมากขึ้น

ผลกระทบและความยั่งยืน ของการเปลี่ยนแปลง

1) การขับเคลื่อนเชิงนโยบายขององค์การบริหารส่วน

ตำบล

ชุมชนวางแผนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมแบบพหุวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2563 ภายใต้ชื่อ “พหุวัฒนธรรม 3 ชาตินัฏเกเร็ด ครั้งที่ 2” และองค์การบริหารส่วนตำบลเกเร็ดยังขับเคลื่อนเชิงนโยบายด้วยการนำกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วมโดยบรรจุในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา พ.ศ. 2563 โดยให้สำนักงานปลัดร่วมกับกองการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเป็นผู้รับผิดชอบ ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาให้กับคณะกรรมการเพื่อเขียนข้อเสนอโครงการเข้าสู่แผนปฏิบัติการของท้องถิ่น

2) การรับรู้ความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมเกเร็ด

การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมแบบพหุวัฒนธรรมได้สร้างการรับรู้ใหม่ถึงความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมของเกเร็ดให้กับ

บุคคลภายนอกและนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์กิจกรรม “พหุวัฒนธรรม 3 ชาตินัฏเกเร็ด ครั้งที่ 1” ผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นอีกช่องทางที่สร้างการรับรู้ให้กับบุคคลภายนอกและนักท่องเที่ยวได้ทราบถึงความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมเกเร็ดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ที่มีความไทยพุทธ คนไทยเชื้อสายมอญ คนไทยมุสลิมอาศัยอยู่ร่วมกัน

3) การเปิดพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยมุสลิมเกเร็ด

การนำเสนอตัวตนของคนไทยมุสลิมผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมแบบพหุวัฒนธรรมนำมาสู่การเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการเปิดพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคนไทยมุสลิมเกเร็ดขึ้นอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักความเชื่อ แนวทางการปฏิบัติตามหลักศาสนาของคนไทยมุสลิมเกเร็ด ตลอดจนหลักการอยู่ร่วมกันกับทุกเชื้อชาติในเกเร็ดอย่างสันติสุข นำไปสู่ความสนใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่คือ นักท่องเที่ยว เชื้อสายมุสลิมที่เข้ามาท่องเที่ยวเกเร็ดเพิ่มมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ที่ให้ทุนสนับสนุน สัญญาทุนเลขที่ RDG 61A0008/18

References

- Ampanisirrat, A., & Wongchaiya, P. (2017). The participatory action research: key features and application in community. *Journal of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University*, 36(6), 192–202. (in Thai).
- Boonmee, T. (2004). *Civil society*. Bangkok: Saitharn. (in Thai).
- Community Development Department, Ministry of Interior. (2017). Guidelines for establishing and developing professional groups. Retrieved February 14, 2020, from <http://ratchaburi.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/51/2018/02/แนวทางการจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ.pdf>. (in Thai).
- Feungfusakul, A. (2003). *Identity*. Bangkok: National Research Council of Thailand. (in Thai).

- Ganjanapan, A. (2008). Multiculturalism in the context of social and cultural change. Chiang Mai: Chiang Mai University. (in Thai).
- Jenkins, R. (2004). *Social identity*. (2nd ed.). London and New York: Routledge.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The action research planner*. (3rd ed.). Victoria: Deakin University.
- Khunweechuay, M., & Sukphan, N. (2011). Cultural compatibility between Thai – Buddhist and Thai – Muslim in province of Pattalung. *Wichcha Journal Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*, 30(1), 221–233. (in Thai).
- Lohsomboon, N., & Boonyananta, S. (2019). Art activities to promote old community tourism in Bangkok metropolitan region. *Fine Arts Journal Srinakharinwirot University*, 23(1), 97–108. (in Thai).
- Naiyapatana, O. (2005). *Quantitative and qualitative research methodologies*. Bangkok: Samlada. (in Thai).
- Niyomrath, R. (2011). *Identity of Thai benjarong pattern (Research report)*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University. (in Thai).
- Pangsoi, K. (2018). Community leaders' cultural management in activity enhancement for social security and sustainability. *Journal of MCU Social Science Review*, 7(1), 32–42. (in Thai).
- Prangwattanakun, S., & Ongsakul, S. (2018). *Multicultural society*. Chiang Mai: Lanna Education Center, Chiang Mai University. (in Thai).
- Wanlam, D. (2009). *The development of the concept of reconciliation culture of a multicultural society as per the views of border patrol police with experience in working in the three southern border provinces (Research report)*. Songkhla: Thaksin University. (in Thai).